

Časopis „Poslovne studije“, 2014, 11-12: UDK 336.273+336.14(497.6RS)
Rad primljen: 10.03.2014. DOI: 10.7251/POS1412273D
Rad odobren: 31.03.2014. Prethodno saopštenje

Drljača dr Zorica¹
Škrbić mr Stevo²

FINANSIJSKI LIZING I FINANSIJERI LIZING ARANŽMANA SA OSVRTOM NA ZAKONSKA RJEŠENJA U REPUBLICI SRPSKOJ

Rezime: *Finansijski lizing kao metod finansiranja proizvodnje i usluga pruža mogućnost nabavljanja investicione i tehničke opreme bez angažovanja sopstvenog kapitala i stupanja u klasične kreditne odnose. Ovaj metod finansiranja investicija izuzetno je značajan i pogodan za male, srednje i novoosnovane privredne subjekte koji ne raspolažu dovoljnim novčanim sredstvima, pružajući im na taj način mogućnost da brže i jednostavnije dođu u posjed neophodne investicione i tehničke opreme. Posao lizinga se zasniva na tome da svojina nije primarna kategorija i prednost se daje pravu ekonomskog iskorištavanja predmeta lizinga.*

Ključne riječi: *davalac lizinga, primalac lizinga, isporučilac predmeta lizinga, ekonomsko iskorištavanje predmeta lizinga.*

JEL klasifikacija: *E 22, G 21*

¹ Docent doktor, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i obezbjeđivanje kvaliteta BiH, Banja Luka, Bulevar Vojvode Stepe Stepanovića 11, drljacaml@teol.net

² Magistar pravnih nauka, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Banja Luka, Trg RS, 1, s.skrbic@teol.net

UVOD

Potreba za iznalaženjem efikasnijih i adekvatnijih načina finansiranja investicija s jedne strane, i želja privrednih subjekata da dođu do savremene investicione opreme koja im omogućava konkurentnost na tržištu, dovela je do stvaranja novih metoda finansiranja investicija. Jedan od najzastupljenijih alternativnih metoda finansiranja investicija je i posao lizinga „leasing“, izuzetno razvijen i prihvaćen u međunarodnoj poslovnoj praksi. Ovaj metod finansiranja proizvodnje i usluga pruža mogućnost nabavljanja investicione opreme, nekretnina i potrošnih dobara bez angažovanja sopstvenog kapitala i stupanja u klasične kreditne odnose (opširnije v. Spasić, 1990, 14).

Posao lizinga se zasniva na tome da svojina nije primarna kategorija, tzv. zlatno pravilo lizinga, i prednost se daje pravu ekonomskog iskorištavanja predmeta lizinga (v. Miljković, 2007, 178). U pogledu stvari koje mogu da budu predmet ugovora o lizingu, bitno je naglasiti da nema nikakvih ograničenja. Predmet lizinga može da bude bilo koja stvar čija supstancijalna potrošnja traje određeno minimalno vrijeme.

Kod finansijskog lizinga težište je na finansiranju (kreditiranju) primaoca lizinga u pogledu nabavke predmeta lizinga od strane davaoca lizinga i to u dužem roku. Po pravilu, ugovoreno vrijeme (neopoziv rok) privrednog iskorištavanja predmeta lizinga je uvijek kraće od njegovog ekonomskog života i podudara se sa trajanjem njegove fiksne amortizacije. Primalac lizinga je uvijek u mogućnosti da ga u rezidualnom roku nakon prestanka ugovora o lizingu otkupi često po simboličnoj cijeni, na osnovu klauzule o opciji ili na osnovu posebnog naknadno zaključenog ugovora o kupoprodaji.

U komparativnom pravu i komparativnoj pravnoj teoriji razlikuju se pravne i ekonomske definicije finansijskog lizinga. U ekonomskim definicijama težište se stavlja na finansiranje lizing objekta, dok se u domenu pravnih definicija, lizing objašnjava kao posebna vrsta ugovora koji sadrži elemente ugovora o zakupu, kreditu, prodaji, djelu, mandatu (više o tome v. Vitez, 2011, 104).

Zakonodavac u Republici Srpskoj je odredio pojam ugovora o finansijskom lizingu, na način da ima elemente ugovora o isporuci (vrsta ugovora o prodaji) i ugovora o zakupu.

Tako je u članu 6 Zakona o lizingu („Službeni glasnik Republike Srpske“, 70/07 i 116/11), utvrđen pojam finansijskog lizinga na sljedeći način: „Finansijski lizing je pravni posao u kome davalac lizinga:

- a) sa isporučioцем predmeta lizinga koga je odredio primalac lizinga zaključuje ugovor o isporuci na osnovu kojeg stiče pravo svojine nad predmetom lizinga, prema specifikaciji primaoca lizinga i pod uslovima koje, ukoliko se odnose na interese primaoca lizinga, odobrava primalac lizinga,
- b) sa primaocem lizinga zaključuje ugovor o finansijskom lizingu kojim se obavezuje da na primaoca lizinga prenese ovlaštenje držanja i korištenja predmeta lizinga na ugovoreno vrijeme, a primalac lizinga se obavezuje da mu za to plaća ugovorenu lizing naknadu.” Sličnu definiciju lizinga daje i Vasiljević (2004, 738).

Davalac lizinga (lessor) najprije nabavi predmet lizinga od proizvođača, odnosno trgovca, na osnovu ugovora o kupoprodaji, da bi ga onda na osnovu ugovora o lizingu ustupio na korištenje korisniku lizinga (lessee). U suštini između proizvođača, odnosno trgovca i korisnika lizinga nastaje samo faktički, a ne pravni odnos.

Zakonom se isključuje mogućnost da se radi o finansijskom lizingu ukoliko bi davalac lizinga i isporučilac predmeta lizinga bili isto lice, određujući da se u tom slučaju primjenjuje Zakon o obligacionim odnosima i da se radi o operativnom lizingu. Za razliku od finansijskog lizinga, kod operativnog lizinga ustupa se predmet lizinga (npr. kamion, autobus, automobil) na kratkoročno korištenje ili na neodređeno vrijeme uz kraći otkazni rok. Davalac lizinga snosi rizik slučajne propasti stvari, dok primalac lizinga snosi troškove njegovog održavanja. Ukoliko se ugovori zamjena predmeta lizinga, koji zastari sa novijim predmetom, onda je u pitanju revolving leasing.

1. PREDNOSTI FINANSIJSKOG LIZINGA

Prednosti finansijskog lizinga u odnosu na druge metode finansiranja su finansijskog karaktera, jednostavnost procedure odobrenja finansiranja, te specijalizacija i iskustvo koje posjeduje davalac lizinga. Značajna prednost finansijskog lizinga u odnosu na druge vidove finansiranja proizilazi iz činjenice da je davalac lizinga u toku trajanja ugovora vlasnik predmeta lizinga, što mu omogućava da preuzme veći rizik u pogledu kreditne sposobnosti potencijalnog klijenta. Ovakav način finansiranja je pogodan za mala, srednja i novosnovana privredna društva, koja imaju slabiju kreditnu sposobnost ili ne raspolažu sredstvima koja bi mogla da ponude na ime obezbjeđenja kredita. Davalac lizinga ne donosi odluku o odobravanju finansijera samo na osnovu procjene kreditne sposobnosti, već i na osnovu procjene stepena održivosti predmeta lizinga, npr. mogućnost da se predmet lizinga lako i po realnoj cijeni može prodati na tržištu.

Kod finansijskog lizinga u odnosu na ostale vidove finansiranja je i kraća procedura odobravanja finansiranja iz razloga što davalac lizinga ne zahtijeva dodatna sredstva obezbjeđivanja (hipoteka, mjenica), s obzirom da sam predmet lizinga predstavlja sredstvo obezbjeđenja.

Zatim, prednost finansijskog lizinga je specijalizacija i iskustvo koje posjeduje davalac lizinga, što naročito dolazi do izražaja kod novoosnovanih privrednih subjekata, gdje je davalac lizinga u mogućnosti da pribavi predmet lizinga pod povoljnijim uslovima na osnovu poslovne saradnje i prometa koju isporučilac obavlja preko davaoca lizinga. Pored toga, kao prednost valja istaknuti i iskustvo koje posjeduje davalac lizinga i mogućnost da pruži i angažman dodatnih usluga: održavanje, zamjena dijelova, edukacija osoblja primaoca predmeta lizinga, servisiranje i dr.

Kod ovog načina finansiranja investicija i opreme omogućena je veća likvidnost primaoca lizinga, a plasman sredstava koja nije angažovao za kupovinu investicija i opreme korisnik lizinga može koristiti za ostvarivanje određene dobiti, ili s obzirom da nije umanjio svoju kreditnu sposobnost može se zadužiti za druge investicione poduhvate.

Bez obzira na prednosti lizinga, treba imati u vidu da u savremenim poslovnim odnosima i poslovnoj praksi svojina nad skupom investicionom opremom predstavlja opasan rizik koji ona nosi sa sobom, naročito kada se radi o opremi koja brzo zastarijeva u tehničko-tehnološkom pogledu, što može da dovede u pitanje potpunu amortizaciju opreme za vrijeme trajanja ugovora o lizingu.

2. DAVALAC (FINANSIJER) FINANSIJSKOG LIZINGA U REPUBLICI SRPSKOJ

Najznačajniji, a istovremeno i centralni subjekat posla finansijskog lizinga je davalac lizinga, jer se on javlja u ulozi finansijera cjelokupnog projekta, odnosno, on je ta karika bez čijeg se postojanja ne može realizovati posao finansijskog lizinga.

Davalac (finansijer) lizinga u Republici Srpskoj određen je u članu 2 Zakona o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, 59/13), na način da se definiše da je „lizing društvo finansijska organizacija čije je osnivanje, poslovanje, upravljanje, nadzor i prestanak rada uređen Zakonom o lizingu. Određujući na ovaj način definiciju lizing društva, određeno je da lizing društva čine dio bankarskog sistema Republike Srpske. U cilju održavanja stabilnog i sigurnog bankarskog sistema, propisano je da će Agencija za bankarstvo Republike Srpske izdati dozvolu za obavljanje posla lizinga davaocu lizinga sa sjedištem u Republici Srpskoj i poslovnoj jedinici sa sjedištem u Republici Srpskoj davaoca lizinga koji je registrovan za obavljanje poslova lizinga u Federaciji Bosne i Hercegovine, odnosno Brčko Distriktu, ako na osnovu podataka sa kojima raspolaže zaključi da je davalac lizinga finansijski, upravljački, organizaciono, kadrovski i tehnički sposoban da posluje u skladu sa odredbama Zakona. Minimalan iznos vlasničkog kapitala koji je neophodan za osnivanje lizing društva je 250. 000 KM i u cijelosti mora biti uplaćen u novcu.

Pored lizing društva, koje kao osnovnu djelatnost može obavljati samo poslove lizinga, odnosno ne može odobravati kredite i zajmove, Zakonom

je propisano da banka kao davalac lizinga može obavljati i druge poslove u skladu sa propisima koji uređuju poslovanje banaka u Republici Srpskoj.

U Republici Srpskoj Agencija za bankarstvo Republike Srpske je izdala dvije dozvole za obavljanje poslova finansijskog lizinga davaocima lizinga sa sjedištem u Republici Srpskoj: „Nova Leasing“ a.d. i „Hypo Alpe-Adria-Leasing“. Pored ova dva davaoca lizinga, Agencija je izdala dozvole i za četiri poslovne jedinice koje su u sastavu četiri davaoca lizinga sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine.

U cilju poboljšanja poslovanja i stimulisanja razvoja tržišta lizinga u 2005. godini, vodeće kompanije u Bosni i Hercegovini su osnovale Udruženje kompanija za lizing. Osnovni ciljevi osnivanja Udruženja obuhvataju povezivanje članova da bi se poboljšao finansijski lizing u Bosni i Hercegovini, razmijenilo iskustvo i promovisale prednosti finansijskog lizinga putem izdavanja publikacija i biltena Udruženja, te da bi se proučavao i nadgledao razvoj i pokretale inicijative za izmjene i poboljšanje zakonskih propisa, i svakako uspostavljanje međunarodne saradnje sa sličnim organizacijama (više o tome: CBBH 2014).

Udruženje sada broji osam članova: Volksbank BH Leasing, Raiffeisen Leasing, Hypo Leasing, NLB Leasing, Euroleasing, Unicredit Leasing, S-Leasing i Leasing ASA. Kompanija koja nije članica udruženja je BBI Real Estate, kompanija za lizing koja posluje na islamskim principima finansiranja. Sve kompanije za lizing su registrovane kao kompanije sa ograničenom odgovornošću, njihovi osnivači su većinom međunarodne bankarske grupacije (CBBH 2014).

3. ZAKLJUČIVANJE I PRAVNO DEJSTVO UGOVORA O FINANSIJSKOM LIZINGU

Posao finansijskog lizinga je trougaone pravne konstrukcije i njegovu osnovu čine odnosi između isporučiooca opreme, davaoca lizinga i primaoca lizinga koji nastaje iz ugovora o isporuci (prodaji) i ugovora o lizingu.

Kao subjekti koji se mogu javiti kao strane ugovornice su: a) davalac lizinga, b) korisnik lizinga, i c) isporučilac (proizvođač) lizing opreme.

U članu 2 Zakona o lizingu Republike Srpske, svaka od strana ugovornio- ca ima određeno značenje.

Davalac lizinga je lice koje je dobilo dozvolu Agencije za bankarstvo Re- publike Srpske za obavljanje poslova lizinga u skladu sa Zakonom o lizin- gu i koje na primaoca lizinga prenosi pravo držanja i korištenja, za šta od primaoca lizinga prima lizing naknadu.

Primalac lizinga je pravno ili fizičko lice na koga davalac lizinga prenosi pravo držanja i korištenja predmeta lizinga.

Isporučilac predmeta lizinga je pravno ili fizičko lice koje na davaoca lizinga prenosi pravo svojine nad predmetom lizinga, radi njegove predaje primaocu lizinga na držanje i korištenje na način kako je to određeno ugo- vorom o lizingu.

Pravna konstrukcija finansijskog lizinga se sastoji od zaključenog ugovora o prodaji (isporuci) između davaoca lizinga i isporučio- ca predmeta lizinga i zaključenog ugovora o lizingu između davaoca lizinga i primaoca lizinga.

Po redoslijedu pravnog posla ugovor o lizingu treba da prethodi zaključ- nju ugovora o isporuci, jer primalac lizinga se uključuje u zaključivanje ugovora o isporuci (određuje isporučio- ca, daje specifikaciju predmeta li- zinga, odobrava uslove ovog ugovora ukoliko za to ima određeni interes) iako će se u praksi oba ugovora usklađeno pripremiti i zaključiti.

Ugovor o lizingu se zaključuje u pisanoj formi *ad solemnitatem*. Prema članu 9 Zakona o lizingu Republike Srpske, njegovi osnovni elementi su: podaci o subjektima ugovora o lizingu, predmet lizinga sa podacima koji omogućavaju njegovu identifikaciju, vrijednost predmeta lizinga, određe- nje vrste lizinga, rok trajanja lizinga, ukupan iznos lizing naknade, broj pojedinih rata lizing naknada, uslove i način plaćanja, mogućnost otkupa predmeta lizinga ili produženja ugovora, pravo davanja predmeta lizinga drugom na korištenje, slučajevi koji će se tretirati kao neizvršavanje oba- veza od primaoca lizinga, te stopu zatezne kamate koja se plaća u slučaju neizvršenja obaveza.

3.1. Obaveze ugovornih strana

Zaključenjem ugovora o finansijskom lizingu i ugovora o isporuci predmeta lizinga, nastaju određena prava i obaveze davaoca lizinga, prava i obaveze primaoca lizinga, te obaveze i odgovornost isporučioaca predmeta lizinga.

Obaveze davaoca lizinga su: a) pribavljanje predmeta lizinga od isporučioaca prema zahtjevima i specifikaciji primaoca lizinga, b) obaveza da pismeno obavijesti isporučioaca predmeta lizinga, c) da predmet lizinga pribavlja radi izvršenja ugovora o lizingu, dok je za materijalne nedostatke predmeta lizinga odgovoran prema primaocu lizinga samo isporučilac predmeta lizinga, sa mogućnošću da se ugovorom o lizingu drugačije ugovori, d) obaveza zaštite od evikcije, odnosno obezbjeđivanje primaocu lizinga mirne državnine predmeta lizinga bez pravnih zahtjeva trećih lica.

Prava davaoca lizinga su: a) pravo na lizing ratu, b) izlučno pravo davaoca lizinga, odnosno pravo davaoca lizinga na izdvajanje predmeta lizinga iz stečajne mase u slučaju stečaja primaoca lizinga.

Obaveze primaoca lizinga su: a) preuzimanje predmeta lizinga, b) obaveza iskorištavanja predmeta lizinga sa pažnjom dobrog privrednika, odnosno domaćina, u skladu sa ugovorom ili prirodom i namjenom predmeta lizinga, c) obaveza održavanja predmeta lizinga u ispravnom stanju i vršenja potrebni popravki, d) obaveza plaćanja lizing naknade koja se utvrđuje na osnovu amortizacije cjeline ili najbitnijeg dijela vrijednosti predmeta lizinga, e) obaveza da po prestanku ugovora, neoštećen predmet lizinga zajedno sa pripacima vrati davaocu lizinga ili licu koje je davalac lizinga odredio, osim ako ugovorom nije predviđeno pravo primaoca lizinga da otkupi predmet lizinga ili da produži ugovor o lizingu.

Obaveze isporučioaca lizing predmet su: a) da izvrši isporuku predmeta lizinga u ispravnom stanju u roku, na mjesto i na način u skladu sa ugovorom o isporuci, ako u ugovoru nije određeno da ovu obavezu ima davalac lizinga, b) obaveza da zatraži sglasnost primaoca lizinga sa izmjenama i dopunama ugovora o isporuci ako se prije toga primalac lizinga saglasio

sa sadržinom ugovora o isporuci zaključenim između isporučioaca i davaoca lizinga na osnovu koga je davalac stekao pravo svojine na predmetu lizinga.

Odgovornost isporučioaca lizinga nastaje: a) ako predmet lizinga ne isporuči primaocu lizinga, b) ako ga isporuči sa docnjom, ili c) ako predmet lizinga ima materijalni nedostatak.

Solidarna odgovornost davaoca lizinga i isporučioaca postoji: a) ako predmet lizinga nije isporučen primaocu lizinga, b) ako je isporučen sa docnjom, ili c) ako predmet lizinga ima materijalni nedostatak.

Inače u poslovnoj praksi konfiguracija ugovora se ostvaruje brojnim specifičnim ugovornim klauzulama, kojima najčešće davalac lizinga obezbjeđuje svoj položaj kao ekonomski jača ugovorna strana, odnosno ograničava ili isključuje svoju ugovornu odgovornost za neisporuku ili docnju u isporuci ugovorenog predmeta lizinga, te za svojstva predmeta lizinga. Jedna od tih klauzula je i da davalac lizinga isključuje svoju odgovornost za neizvršavanje isporuke u roku, klauzula na osnovu koje se oslobađa od odgovornosti za fizičke nedostatke predmeta lizinga, klauzula na osnovu koje rizik za slučaj propasti, oštećenja i prevremene istrošenosti predmeta lizinga prebacuje na primaoca lizinga, kaznene klauzule za slučaj neizvršenja ili zadocnjenja u izvršavanju obaveza primaoca lizinga.

3.2. Registracija svojinskih prava nad predmetom lizinga

Imajući u vidu samu prirodu ugovora o lizingu i činjenicu da ugovorom o lizingu davalac lizinga prenosi na primaoca lizinga pravo držanja i korištenja predmeta lizinga na određen rok, Zakonom o lizingu je propisana obavezna registracija svojinskih prava nad predmetom lizinga u javnim registrima u zavisnosti od prirode i namjene predmeta lizinga.

Tako se u javni registar iz ugovora o lizingu upisuju podaci o: davaocu lizinga i primaocu lizinga, predmetu lizinga, ugovora o lizingu (broj ugovora, dan zaključivanja i rok na koji je ugovor zaključen), te drugim činjenicama određenim zakonom.

Registracija posebnih svojinskih prava vrši se u zavisnosti da li je predmet lizinga pokretna stvar ili nekretnina. Ukoliko je predmet lizinga pokretna stvar, registracija svojinskih prava se vrši u skladu sa propisima koji uređuju registraciju zaloga, a ako se radi o nekretnini kao predmetu lizinga, registracija svojinskih prava se vrši prema propisima koji uređuju oblast registracije nekretnina.

3.3. Prestanak ugovora o finansijskom lizingu

Zakonom o lizingu Republike Srpske propisano je da ugovor o lizingu prestaje: istekom roka na koji je zaključen, uništenjem predmeta lizinga usljed dejstva više sile, raskidom ugovora predviđenim zakonom o lizingu, ali i zbog drugih razloga koji su propisani Zakonom o obligacionim odnosima, odnosno, jednostranom izjavom volje davaoca i primaoca o određenim uslovima i prenosom prava svojine na primaoca. U ugovoru o finansijskom lizingu može se predvidjeti pravo primaoca lizinga da po proteku roka na koji je ugovor zaključen, otkupi predmet lizinga po cijeni koja je ugovorom određena ili da produži ugovor o lizingu. Primalac lizinga je dužan da davaoca lizinga obavijesti o svojoj odluci (pravo opcije) najkasnije mjesec dana prije isteka roka na koji je ugovor zaključen (pogledati član 51 Zakona o lizingu).

ZAKLJUČAK

Jedan od najzastupljenijih alternativnih metoda finansiranja investicija je i posao lizinga („leasing“), izuzetno razvijen i prihvaćen u međunarodnoj poslovnoj praksi. Kod ovog načina finansiranja investicija i opreme omogućena je veća likvidnost primaoca lizinga, a plasman sredstava koja nije angažovao za kupovinu investicija i opreme korisnik lizinga može koristiti za ostvarivanje određene dobiti, ili s obzirom da nije umanjio svoju kreditnu sposobnost može se zadužiti za druge investicione poduhvate.

Finansijski lizing u Republici Srpskoj uređen je Zakonom o lizingu, i davalac lizinga kao osnovnu djelatnost može obavljati samo poslove lizinga sa izuzetkom, da banka kao davalac lizinga može obavljati i druge poslove u okviru djelatnosti banke prema Zakonu o bankama u Republici Srpskoj.

Bez obzira na prednosti lizinga, treba imati u vidu da u savremenim poslovnim odnosima i poslovnoj praksi svojina nad skupom investicionom opremom predstavlja opasan rizik koji ona nosi sa sobom naročito kada se radi o opremi koja brzo zastarijeva u tehničko-tehnološkom pogledu, što može da dovede u pitanje potpunu amortizaciju opreme za vrijeme trajanja ugovora o lizingu.

LITERATURA

1. Miljković, Strahinja, 2007. Finansijski lizing. Beograd: Udruženje pravnika Srbije, *Pravni život*, 13/07.
2. Spasić, Ivanka, 1990. Ugovor o lizingu. Beograd: Institut za uporedno pravo.
3. Vasiljević, Mirko, 2004. Poslovno pravo. Beograd: Udruženje pravnika u privredi Srbije i Crne Gore.
4. Vitez, Miroslav, 2011. Bankarsko pravo. Subotica: Ekonomski fakultet.
5. Agencija za bankarstvo Republike Srpske, www.abrs.ba
6. Udruženje kompanija za lizing BiH, www.cbbh.ba

Zorica Drljača, PhD
Stevo Škrbić, MSc

**FINANCIAL LEASING AND FINANCIER LEASING
ARRANGEMENTS WITH REGARD
TO THE LEGAL ARRANGEMENTS
IN THE REPUBLIC OF SRPSKA**

Summary: *Financial leasing as a method of financing the production and services provides the option of obtaining investment and technical equipment without engaging one's own capital and entering the classic credit relations. This method of financing the investment is extremely important and is suitable for small, medium and newly established businesses entities that do not have sufficient funds, providing thus the opportunity to quickly and easily reach possession of the necessary investment and technical equipment. Business Leasing is based on the fact that the property is not the primary category and that the priority is given to the right of economic exploitation of the lease object.*

Key words: *lessor, lessee, the supplier of the object of leasing, the economic exploitation of the subject lease.*

JEL classification: *E22, G 21*